

DOAIBMAMUITALUS TOIMINTAKERTOMUS

2010

Yhteystiedot:

SámiSoster ry
PL 71
99871 INARI
fax.(016) 546 201
www.samisoster.com

Hyväksytty yhdistyksen kevätkokouksessa 27.4.2011

1. SámiSoster ry:n toiminnan perusteet

SámiSoster ry on valtakunnallinen yhdistys, jonka sääntöjensä mukaisena tarkoituksena on valvoa, ylläpitää ja edistää saamelaisten asemaa ja oikeuksia alkuperäiskansana sosiaali- ja terveysalalla kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä.

Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys seuraa saamelaisten yhteiskunnalliseen asemaan vaikuttavan lainsäädännön, hallinnon ja rahoituksen toteutumista valtiosisäisen oikeuden ja kansainvälisten sopimusten mukaisesti, tekee em. asioissa aloitteita ja antaa lausuntoja, järjestää omakustannushintaan saamenkielisiä sosiaali- ja terveysalan palveluja sekä harjoittaa saamelaisväestön sosiaali- ja terveysalaan kuuluvaa kehittämis-, kokeilu-, koulutus-, kuntoutus-, tiedotus-, julkaisu- ja tutkimustoimintaa. Yhdistyksen kielet ovat saame ja suomi ja kotipaikka Inari. (säännöt 2 §)

Saamelaisille on turvattu Suomen perustuslaissa oikeus alkuperäiskansana oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen (PL 17.3) sekä saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto siten kuin laissa säädetään (PL 121.4 §). Saamelaisten kielellisiä oikeuksia on vahvistettu 1.1.2004 voimaan tulleella uudistetulla saamen kielilalla (1086/2004). Saamen kielilain ohella saamen kielen käytöstä säädetään muun muassa sosiaali- ja terveystoimen sekä opetustoimen lainsäädännössä.

SámiSoster ry:n toiminnan lähtökohtana on saamelaisen yhteisön elinvoimaisuuden vahvistaminen saamelaisten arvojen, perinteisen tietämyksen, elämäntavan, kulttuurin ja saamenkielen perustalta. Yhdistys on edistänyt toiminnallaan saamelaisten osallistumismahdollisuuksia ja kehittänyt toimintaa siten, että saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteuttamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tarjottaisiin saamelaisten omalla äidinkielellä, suunnitellaan ja toteutetaan saamelaisten omista lähtökohdista, saamelainen kulttuuritausta, perinteiset arvot, elämänmuoto ja ajattelutavat huomioon ottaen.

2. Toimintavuoden keskeiset tavoitteet

Toimintavuoden keskeisinä tavoitteina ovat olleet mm.

- Saamelaisten aseman ja oikeuksien edistäminen mm. jäsenoiminta, aloitteet, lausunnot, sidosryhmätoiminta sekä järjestötoiminnan vahvistaminen.
- Viestinnän ja tiedotuksen toteuttaminen ja kehittäminen niin järjestön sisällä kuin ulospäin, mm. internet-sivujen päivitys, jäsenkirjeet, saamenradio, paikallislehdet, julkaisu, tilaisuudet, teemapäivät.
- Osaamisen ja tutkimuksen edistäminen mm. osallistuminen Lapin yo:n selvitysten toteutukseen sekä tiedon välitys tutkimus ja kehittämistarpeista.
- Koulutustarpeiden välitys ja koulutusohj suunnittelu SAKK:ssa.
- Kehittämistoiminnan vahvistaminen erityisesti kohdealueena: lapsiperheiden osallisuuden lisääminen ja syrjäytymisen vähentäminen,
- ikäihmisten sosiaalisen hyvinvoinnin ja osallistumismahdollisuuksien edistäminen,
- saamelaiserityinen päihdetyö,
- saamelainen terveyden edistämistyö erityisesti poronhoitajien keskuudessa.

3. Toimintaympäristö

SamiSoster ry on valtakunnallinen yhdistys, joten toiminta-alueena on koko Suomi. Pääasiallisesti toiminta on kohdistunut saamelaisten kotiseutualueelle. Saamelaisten kotiseutualue on maantieteellisesti laaja n. 35 000 km². Väestöpohja on pieni, asutus harvaa ja etäisyydet pitkiä.

Saamelaisalueella kunnat järjestävät ja myös tuottavat lakisääteiset palvelut, eikä yksityistä palvelutuotantoa sosiaali- ja terveysalalla ole syntynyt ostovoiman vähäisyyden takia. Palvelujen tarvitsijat ovatkin erittäin riippuvaisia kunnan palveluista. Alueen korkea työttömyys, väestörakenteen negatiivinen muutos syntyvyyden alenemisen ja muuttotappion seurauksena vaikuttavat kuntien palvelurakenteisiin.

Kuntien taloudellinen tilanne, lisääntyvä sosiaali- ja terveysalan palvelujen tarve ja alan koulutetun työvoiman resurssien vähäisyys pakottavat kuntia pohtimaan erilaisia tapoja järjestää palveluja nykyistä tehokkaammin. Kylistä etäännyneet palvelut keskittyvät kunta- ja aluekeskuksiin ja tämä heikentää syrjäkylälaisten arjen sujuvuutta heijastuen myös heikentävästi saamelaisväestön elämisen ehtoihin ja hyvinvointiin.

Saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluvat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Lapin plk:n alue Sodankylän kunnasta (kunnan pohjoisosa). Alue on laajuudeltaan ja asukkaita on n. 12 000. Suomessa on 9350 saamelaista, joista n. 3600 asuu saamelaisten kotiseutualueella ja yli puolet noin 54 % (5100) asuu saamelaisalueen ulkopuolella ja ulkomailla. Saamelaiset ovat kotiseutualueellaan kolmasosan vähemmistönä alueen asukkaista (19 229 asukasta)¹, vain Utsjoen kunnassa saamelaiset ovat enemmistönä.

Enontekiön kunnassa on asukkaita 1965, joista saamelaisia on 20 %, Inarin kunnan asukasluku on 6953 ja heistä saamelaisia on 32 %, Sodankylän asukasluku on 8 980 ja heistä saamelaisia on n. 2,5 %. Saamelaisalueeseen kuuluvalla Lapin paliskunnan alueella asuu 170 saamelaista. Utsjoella asukkaita on 1331 ja siellä saamelaiset ovat enemmistönä muodostaen n. 65 % kunnan asukasluvusta². Suomen saamelaisista jo noin 54,9 % asuu saamelaisalueen ulkopuolella ja 6,9 % ulkomailla. Helsingissä ja sen lähialueella asuu lähes 1000 saamelaista, Oulun alueella noin 600, Rovaniemen alueella noin 550, Tampereen alueella noin 150, Kemi-Tornio-alueella noin 110 ja Turun kaupungissa vajaat 100 saamelaista. Saamelaisia asuu Suomessa 230 kunnassa. Suurin osa muualla asuvista saamelaisista on alle 50 vuotiaita ja saamelaisalueella asuvista on suurin osa yli 50 vuotiaita.

Suomessa on käytössä kolme saamenkieltä; pohjoissaame, inarinsaame ja koltansaame. Pohjoissaamea puhuu 70-80 % käyttää saamelaisista, inarinsaamea ja koltansaamea kumpaakin alle 15 % saamelaisista.

4. Hallinto ja talous

Yhdistyksen toimintaa ohjaavat sääntöjen lisäksi järjestöjen toimintaa ohjaava lainsäädäntö ja määräykset. Yhdistyksen asioita hoitaa hallitus, johon yhdistyksen syyskokous valitsee kahdeksi (2) vuodeksi kerrallaan, viisi (5) varsinaista jäsentä sekä jokaiselle henkilökohtaisen varajäsenen. Syyskokous nimittää varsinaisista jäsenistä hallitukselle puheenjohtajan. Hallituksen varsinaisista ja varajäsenistä kaksi tai kolme kerrallaan on vuosittain erovuorossa ja ensimmäisellä kerralla erovuoroiset ratkaistaan arvalla. Hallitus valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan sekä ottaa keskuudestaan tai ulkopuoleltaan sihteerin, rahastonhoitajan ja muut tarvittavat toimihenkilöt (6§).

Yhdistyksessä oli toimintavuoden lopussa 128 jäsentä. Vuoden aikana yhdistykseen liittyi yhteensä 23 uutta jäsentä. Yhdistyksen toimistotilat ovat Inarissa ja toimintavuoden aikana yhdistys joutui muuttamaan kaksi kertaa uusiin tiloihin. Hallinnossa työskenteli toiminnanjohtaja Ristenrauna Magga, toimistosihteerinä Inger-Anne Äärelä sekä osa-aikaisena projektityöntekijänä Anne Näkkäläjärvi ajalla 1.1.- 30.3. sekä 1.9.-31.12.2010.

Yhdistyksen kevätkokous pidettiin 17.4.2010 Inarissa ja kokous vahvisti vuoden 2009 tilinpäätöksen ja myönsi vastuuvapauden tilivelvollisille. Hallituksen jäseninä olivat syyskokoukseen saakka:

¹ Lapin liiton tilasto 21.2.2008, lukuun 19 229 sisältyy koko Sodankylän kunnan väkiluku.

² Saamelaiskäräjät 2008.

varsinainen jäsen
 Veikko Guttorm (pj) Utsjoki,
 Ilmari Laiti, vpj, Inari
 Anne Näkkäljärvi, Inari,
 Ellen Pautamo, Enontekiö/ Tampere
 Sari Guttorm, Inari / Rovaniemi

henkilökohtainen varajäsen:
 Janne Kittu, Inari
 Elli Näkkäljärvi, Lemmenjoki
 Helvi Äärelä, Vuotso
 Karen Anne Proksi, Enontekiö
 Leena Aikio, Utsjoki

Syyskokous pidettiin 20.12.2010 Utsjoella. Kokous hyväksyi toiminta- ja taloussuunnitelman vuodelle 2012 sekä valitsi hallituksen jäsenet erovuoroisten tilalle. Hallitukseen valittiin jatkamaan Anne K Näkkäljärvi Inarista ja varajäseneksi Helvi Äärelä Vuotsosta, Leena Aikio Utsjoelta ja varajäseneksi Elsa Laiti-Hedemäki Rovaniemeltä, Sari Guttorm Rovaniemeltä ja varajäseneksi Ellen Pautamo Tampereelta. Puheenjohtajaksi valittiin edelleen Veikko Guttorm Utsjoelta. Hallitus valitsi varapuheenjohtajaksi saamenkulttuurin lehtori Ilmari Laitin Inarista. Sihteerinä on toiminut toiminnanjohtaja Ristenrauna Magga. Hallitus piti kertomusvuonna 10 kokousta. Yhdistys osti kirjanpidon ja tilinpäätökset Sodankylän tili- ja kiinteistö/ KLT-kirjanpitäjä Eija Pernulta. Yhdistyksen tilintarkastajina ovat toimineet Aarne Pohjola (HTM, JHTT) ja varatilintarkastajana Viljo Pyyny (HTM)

Yhdistys sai rahoituksen pääosin Raha-automaattiyhdistykseltä. Lisäksi avustusta saatiin ELY-toimistolta palkkatukena pitkäaikaistyöttömien ja vajaakuntoisten työllistämiseen ja Enontekiön kunnalta kuntalisää ko. henkilöiden henkilöstökuluihin.

Yhdistys sai RAY:ltä yleisavustuksena järjestötoimintaan 122 000 € ja kohdennettuna avustuksena (Ak) ikäihmisten ja omaishoitajien hyvinvoinnin edistämiseen (Birgen Ruovttus) 69 000 euroa ja eri kehittämishankkeisiin yhteensä 115 000 euroa. Kehittämishankkeiden rahoitusta siirtyi edelliseltä vuodelta yhteensä 33 298 euroa. Enontekiön kunta osti saamelaisvanhusten kotipalvelua 44 663 eurolla ja hyvinvointikertomukseen saamelaisosion 8 859 eurolla.

Hallituksen jäsenille ei maksettu kokous-palkkioita, mutta heille korvattiin matkakulut ja puheenjohtajalle maksettiin 2000 €:n vuosipalkkio. Saamelaiskäräjien kulttuurilautakunnalta yhdistys sai 9 000 euroa vanhusten tapahtumiin

Yhdistyksen talous oli 15 590,67 € alijäämäinen mm. hallinnon lisäresurssien ja toimitilojen kahden muuton muuttokustannusten vuoksi. Alijäämä katetaan edellisten vuosien ylijäämällä, joka on 20 759, 07 euroa.

5. Edunvalvonta, vaikuttaminen ja järjestölähtöinen auttamistyö

Yhdistyksen työskentely on suuntautunut erityisesti saamelaisten omakielisten ja omaan kulttuuriin pohjautuvien sosiaalipalvelujen kehittämiseen sekä kulttuuristen ja kielellisten oikeuksien toteutumisen edistämiseen sosiaali- ja terveysalalla. Järjestötoiminnassa painottuvat saamenkielinen edunvalvonta, tiedottaminen, vaikuttaminen ja järjestölähtöinen auttamistyö.

Yhdistyksen edunvalvonta ja vaikuttamistyö on ollut monentasoista. Sisäistä viestintää on toteutettu sekä yhdistyksen toimijoiden että yhdistyksen jäsenistön keskuudessa. Toimintatapoina ovat olleet sähköiset välineet, sähköposti ja internet, perinteiset jäsenkirjeet, saamenradio, paikallislehdet, maakuntaradio, puhelinyhteydet sekä erilaiset tapaamiset.

Projektimuotoinen kehittämistoiminta on kohdistunut saamelaisväestön ikäkaaren eri vaiheissa olevien ihmisten erityistarpeisiin. Yhdistys on tuottanut ostopalveluna saamenkielistä kotipalvelua sekä saamelaisten hyvinvointia koskevaa erityisosaamista eri strategioiden ja suunnitelmien tekoon. Yhdistys tilasi **Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta** toiminnastaan selvityksen. Markkinointitutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena, joka tehtiin saamelaisille yksityishenkilöille, eri sidosryhmien edustajille saamelaisalueen kunnista, seurakunnista tai

yhdistyksistä ja lisäksi sosiaali- ja terveystalouden järjestöjen vaikuttajaorganisaatiot, jotka ovat tehneet yhteistyötä SámiSoster ry:n kanssa.

5.1. Järjestölähtöinen auttamyö

Saamelaisalueen harvan asutuksen sekä huonojen kulkuyhteyksien vuoksi erilaisen toiminnan jalkauttaminen saamelaisten pariin on ollut haastavaa. Jäsenistön kannalta merkittävä on ollut osallistumismahdollisuuksien edistäminen, aktivointi, vertaistoiminta sekä järjestölähtöinen auttamyö. Yhdistys järjesti itse omia tilaisuuksia sekä oli mukana muiden tahojen järjestämissä tapahtumissa, joissa yhdistys toteutti sääntöjensä mukaista järjestötoimintaa. Erityisesti *alueelliset* ja *paikalliset tapahtumat* olivat merkittäviä osallisuutta ja aktivointia lisääviä paikkoja.

Yhdistys järjesti Inarissa saamelaisten kansallispäivänä 6.2. avoimet ovet ja vieraina kävi 90 henkeä. Tilaisuudessa esiteltiin yhdistyksen toimintaa sekä tarjottiin ruoka kävijöille. Yhdistys sai avustuksen Saamelaiskäräjien kulttuurilautakunnalta ko. tilaisuuteen sekä saamelaisen ruokaperinnepäiviin, joita järjestettiin Utsjoella, Karigasniemellä, Inarissa, Sodankylässä sekä vanhustenviikolla Hetassa. Yhteensä tilaisuuksiin osallistui 423 henkilöä, mikä osoittaa, että osallistumismahdollisuuksien edistämiseen ja vertaistoimintaan on suuri tarve.

Hallinnollisten toimien lisäksi toiminnanjohtaja on hoitanut **järjestölähtöiseen auttamyöhön** liittyvää neuvontaa ja ohjaustyötä 41 asiakkaalle. **Rikosuhripäivystyksen** Lapin aluetoimistoon kuuluvaa Ylä-Lapin palvelupisteen toimintaa on jatkettu. Palvelupisteen toiminta-alue on saamelaisten kotiseutualue ja yhdyshenkilönä toimii Ristenrauna Magga. Toiminta on ainoa saamenkielinen tuki rikoksen uhreille. Toimipisteeseen otti yhteyttä 19 rikoksen uhria tai heidän läheisensä. Yhdistyksen resurssien vähyyden ja varahenkilön puuttumisen vuoksi RIKU:n saamenkielisestä toiminnasta ei ole tiedotettu aktiivisesti. Monissa eri yhteyksissä on nostettu esille saamenkielisen rikosuhripäivystyksen kehittämistarvetta erillisellä määrärahalta.

5.2. Edunvalvonta ja vaikuttaminen

Aloitteet ja kannanotot sekä tapaamiset valtakunnan ja aluetason poliittisten päättäjien ja keskeisten virkamiesten kanssa ovat olleet keskeisiä toiminnanmuotoja vaikuttamis- ja edunvalvontatyössä. Saamelaisyhdistysten toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi saamelaisyhdistysten edustajat tapasivat eri ministeriöiden virkamiehiä oikeusministeriössä. Puheenjohtaja Veikko Guttorm on osallistunut sekä eri seminaareihin, kokouksiin ja tapaamisiin valtakunnan ja aluetasolla.

Valtioneuvosto nimitti Veikko Guttormin jäseneksi **Suomen arktiseen neuvottelukuntaan**, jonka tehtävänä on tukea ja seurata Suomen toimintaa ja sen yhteensovittamista arktisella alueella. Tehtävänä on myös tehdä tunnetuksi arktisen alueen kysymyksiä sekä edistää ja pitää yhteyksiä vastaavien toimielinten kanssa muissa maissa. Neuvottelukunnan toimikausi on 8.4.2010-7.4.2013. Tasavallan presidentti myönsi **pitäjänneuvoksen** arvonimen Veikko Guttormille hänen erityisistä ansioistaan pitkäaikaisessa ja monipuolisessa yhteiskunnallisessa toiminnassa.

Sininauhaliitto jakaa vuosittain **Toivon tuoja- palkinnon** valtakunnallisesti tunnetulle henkilölle, asialle tai tapahtumalle, joka on synnyttänyt tai säilyttänyt toivon näkökulmaa elämässä. Sininauhaliitto myönsi toiminnanjohtaja Ristenrauna Maggalle Toivon Tuoja-palkinnon alkoholikysymysten nostamisesta käsittelyyn saamelaisalueella ja laajemminkin. ”*Toiminnallaan hän on vahvistanut toivoa ja synnyttänyt hyvän elämän edellytyksiä vähemmistökuultuurin olemassaolon turvaamiseksi*”. Hänet oli nimetty ehdokkaaksi myös Sosiaalialan valopilkkukilpailussa.

Toimintavuosi oli **EU:n köyhyyden ja syrjäytymisen torjunnan** teemavuosi. Euroopanlaajuiselle kampanjalle oli nimitetty eri jäsenmaissa lähettiläitä, jotka antoivat äänen ja

kasvot teemavuoteen liittyvälle kampanjalle. Suomessa oli nimetty kymmenen lähettilästä, joista yksi oli yhdistyksen toiminnanjohtaja Ristenrauna Magga.

Vuonna 2010 yhdistys antoi **lausunnon** STM:lle ”kansallinen lapsiin kohdistuva kuritusväkivallan vähentäminen toimintaohjelma 2010-2015”. sekä pelastushelikopteri ASLAK:n toimintapaikan säilyttämiseksi Sodankylässä. Yhdistys jätti **muistioita** eri tapaamisissa ja teki **aloitteita** mm.: Utsjoen kunnalle muistihäiriöisten saamelaisvanhusten asumispalvelujen kehittämiseksi, Inarin kunnalle saamelaisvanhusten asumispalvelujen parantamiseksi Inarin kirkonkylällä, KELA:lle saamenkielisen kuntoutuksen kehittämiseksi sekä esitti vetoituksen sisäasiainministeri Anne Holmlundille Lapin hätäkeskuksen toimintapaikan säilyttämiseksi Rovaniemellä. Yhdistyksen puheenjohtaja tapasi valtakunnan tason päättäjiä Utsjoen muistihäiriöisten vanhusten asumispalvelujen edistämiseksi.

Raha-automaattiyhdistys jatkoi yhdistysten toiminnan selvityksiä eri toimintasektoreilla sekä työsti uutta avustusstrategiaa vuosille 2012-2015. RAY järjesti strategian suunnittelun työkokouksen järjestöille ja kutsui ko. kokoukseen yhdistyksen toiminnanjohtajan. **KASTE-ohjelman** Pohjois-Suomen aluejohtoryhmä tutustui kahden päivän ajan Inarissa saamelaisalueen palveluihin ja saamelaisten sosiaali- ja terveystalouden palveluihin ja kehittämistarpeisiin. Yhdistyksen edustajat osallistuivat molempien päivien keskusteluihin.

EU:n Pohjoisen ulottuvuuden sosiaalikumppanuus- ohjelmaan perustettiin alkuperäiskansatyöryhmä, johon yhdistyksen edustajana kutsuttiin varsinaiseksi jäseneksi Lydia Heikkilä ja varajäseneksi Sari Guttorm. **Euroopan komission Progress-ohjelman** asiantuntijaverkoston foorumiin osallistui yhdistyksen edustajana toiminnanjohtaja Ristenrauna Magga. Yhdistys oli kutsuttuna **Euroopan neuvoston alueellisia tai vähemmistökieliä koskevan peruskirjan** toteutumista seuraavan asiantuntijakomitean tapaamiseen Inarissa sosiaali- ja terveystalouksia koskevassa osiossa. Yhdistystä edusti toiminnanjohtaja Ristenrauna Magga.

Elokuussa **Terveyden ja hyvinvoinnin laitos**, THL järjesti Ylläksellä pohjoismaiden sosiaalialan pääjohtajien kokouksen, johon SamiSoster ry:ltä pyydettiin puheenvuoro sekä artikkeli ko. seminaarin julkaisuun. Seminaarissa puheenvuoron esitti Lydia Heikkilä. Ristenrauna Maggan artikkeli ko. aiheesta julkaistiin suomeksi ”yhteiskuntapolitiikka” lehdessä (6/2010). THL kutsui yhdistyksen järjestämään saamelaisosion pohjoismaisille kansanterveyspäiville Turkuun elokuussa 2011.

Toimintavuoden aikana yhdistystä pyydettiin nimeämään edustajat useisiin valtakunnallisiin ja alueellisiin työ- ja ohjausryhmiin. Sisäasiainministeriö kutsui edustajan ohjausryhmään **YES4-kansallinen syrjinnän vastainen tiedotuskampanja Yhdenvertaisuus etusijalle**-hankkeeseen, edustajaksi nimettiin Ristenrauna Magga.

Lapin sairaanhoitopiirin hallitus perusti potilas- ja omaisneuvoston, johon eri yhdistyksistä nimettiin edustajat. Yhdistyksen edustajana on Ristenrauna Magga ja varaedustajana Veikko Guttorm. **Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry** nimesi Lapin järjestötoiminnan kehittämisrakente-projektin ohjausryhmään Ristenrauna Maggan ja varaedustajaksi Anne Näkkäljärven. **SPR:n Lapin piiri** aloitti SamiSoster ry:n kanssa *Järjestöt kylässä*- hankkeen, jonka ohjausryhmään kutsuttiin Ristenrauna Magga ja SAKK:sta Janne Näkkäljärvi. **POSKE:n** neuvottelukunnan ja ohjausryhmän jäsenyydet ovat jatkuneet edellisen vuoden tapaan samoin **Lapin Liiton hyvinvointityöryhmän** työskentely.

Kuntayhteistyö kehittyi ja tiivistyi mm. kehittämishanketyöskentelyssä. Utsjoella ja Enontekiöllä yhteistyötä on tehty hankkeiden suunnittelussa ja toteuttamisessa ja Enontekiöllä lisäksi saamelaisvanhusten kotipalvelu- veahkkissa ja kunnan hyvinvointikertomuksen työstämisessä. Inarissa kuntayhteistyö on konkretisoitunut nuorisotoimessa Selvä peli- työryhmän työskentelyssä.

Yhdistys solmi vuonna 2008 **alkoholiohjelma 2008-2011** kumppanuussopimuksen STM:n kanssa. Yhdistys on osaltaan toteuttanut kumppanuussopimuksessa esittämiään tavoitteita sekä osallistui mm. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointifoorumiin ja esitti siellä pyydetyn puheenvuoron alkoholiohjelman järjestökumppanuudesta.

Valtakunnallisissa tai alueellisissa tapahtumissa ja seminaareissa yhdistyksellä oli **puheenvuoroja** mm. Omaishoitajan arki monikulttuurisessa Suomessa”, ”Meitä on moneksi – ikääntyvät maahanmuuttajat”, Pohjois-Suomen alueellisilla hyvinvointi- ja terveyspäivillä ”Toteutuuko yhdenvertaisuus ja valinnanvapaus peruspalveluissa”, ”Arjessa mukana- erityisperheen sujuva arki Tunturi-Lapissa”, Lapin liiton seudullisissa hyvinvointipäivillä Ivalossa ja Muoniossa, ”Pieniä täsmätoimia vai suuria projektikonaisuuksia -Nuorten hyvinvoinnin kehittäminen haastavassa toimintaympäristössä”. Yhdistyksen puheenjohtaja Veikko Guttorm esitti puheenvuoron Asumispalvelusäätiö ASPAn 15-vuotisjuhlaseminaarissa Helsingissä.

Yhdistyksen verkostomainen työskentelytapa on vakiintunut hyväksi ja toimivaksi toimintamuodoksi. Sidosryhmä verkosto on laaja ja monitahoinen. Yhdistys toimi yhteistyössä sekä julkisten toimijoiden, eri saamelaisorganisaatioiden että kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. Yhdistyksen Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton jäsenyyden kautta toimijaverkosto on lujittunut ja osaltaan muuttunut keskustelujen ja tapaamisten sijasta konkreettisesti yhteistoiminnaksi mm. Parasta lapsille ry:n kanssa perheleirin toteuttamiseksi, Nuorten Palvelu ry:n kanssa järjestettiin yhteinen työseminaari nuorten hyvinvointiin liittyvistä kysymyksissä sekä järjestettiin ko. yhdistyksen kansainvälisellä nuorten leirillä saamelaispäivä. SPR:n Lapin piirin kanssa yhteistyö tiivistyi saamelaisalueen kylien turvallisuuskysymysten edistämiseen sekä hankesuunnitteluun. Kehitysvammaisten tukiliiton ja Omaishoitajaliiton kanssa järjestettiin teemaseminaarit.

Yhdistys järjesti Utsjoella kehittämisseminaarin erityisesti saamelaisvanhusten palvelujen kehittämisestä. Seminaarissa RAY:n varatoimitusjohtaja Hannu Salokorpi esitteli RAY:n ajankohtaisia asioita.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto STKL julkaisi Sosiaalialan osaamiskeskusten alkutaipaleen historiasta ” Tahdolla tuloksia sosiaalialalla”. Kirjaan pyydettiin artikkeli Ristenrauna Maggalta aiheesta ”*Saamelaisuus Posken erityistehtävänä.*”

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus järjesti vuosittaiset POSKE-päivät Levillä ja siinä yhteydessä yhdistys julkaisi kirjan ”**Bálgá nala- kulttuurisia erityispiir teitä etsimäs sä**”. Yhdistys esitti puheenvuorossaan mm. tutkimuksen, arvioinnin ja koulutuksen kehittämistä, koska saamenkielisiä sosiaali- ja terveysalan henkilöstöä on vähän ja kehittämistyön tueksi tarvitaan alan tutkimusta.

Yhdistys on yhdessä saamelaiskäräjien, Saamelaisalueen koulutuskeskus SAKK:n Oulun ja Vaasan yliopistojen kanssa suunnitellut saamelaisen varhaiskasvatuksen koulutusta sekä vanhustyön ja päivähoitajan koulutusta. Saamelaiskulttuurikurssien suunnittelun osalta SAKK on kutsunut eri järjestöjen työryhmän esittämään kurssitoiminnan kehittämistä ja siinä yhdistystä on edustanut hallituksen jäsen Leena Aikio.

Yhdistyksen tavoitteiden edistämiseksi on tiedotusta tehostettu. Haastatteluja ja artikkeleita oli maakunta- ja paikallislehdissä vuoden mittaan useita samoin Samiradiossa, lapinradiossa ja Radio Inarissa oli useita kymmeniä. YLE:n ja NRK:n Oddasat haastatteli useita kertoja eri teemoista. Ammattilehdissä haastatteluja oli Parasta lapsille ry:n lehdessä, Sosiaali- ja terveysviestissä, vanhustyö-lehdessä sekä yhteiskuntapolitiikka-lehdessä.

Toimintavuonna yhdistys kiinnitti erityisesti huomiota henkilöstön työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseen mm. kehittämällä työyhteisötoimintaa ja työhyvinvointia edistävää toimintaa.

6. Kehittämistoiminta

Varsinaisen järjestötoiminnan lisäksi yhdistys toteutti kehittämishankkeita, joissa erityinen haaste on saamelaiserityinen toiminta. Sosiaali- ja terveydenhuollossa se perustuu saamelaisten opittuihin, yhteisiin ja perittyihin arvoihin, uskomuksiin, normeihin ja elämäntapojen käytäntöihin, jotka ohjaavat ajattelua, ratkaisuja, toimintoja ja totunnaisia tapoja. Sosiaali- ja terveysalan työntekijöiltä vaaditaan saamenkielen taidon lisäksi saamelaisen kulttuurin tuntemista ja kulttuurista herkkyyttä tunnistaa kulttuurisidonnaisia tapoja ja merkityksiä.

Toimintaympäristön erilaiset muutokset vaativat SamiSosterin, kuten muidenkin kehittämistoiminnalta uudenlaista panostamista. Saamelaisten asema alkuperäiskansana ja lainsäädännöllisen aseman vahvistuminen velvoittavat eri toimijoita huomioimaan saamelaiset erikseen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Saamelaiset itse ovat yhä enemmän tiedostaneet kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksiaan sekä alan saamelaiserityisten palvelujen kehittämistarpeita ja ne asettavat toiminnalle haasteita. Rahoittajien asettamat ehdot ja vaatimukset ovat muuttuneet ja tiukentuneet mm. hankkeiden arviointia ja seuranta vaaditaan aiempaa tarkemmin.

Kehittämistoiminnan suunnitelmallisen etenemisen tueksi yhdistys jatkoi Posken Lapin yksikön ja saamelaisyksikön kanssa yhdessä kehittämää tukirakennetta, joka koostui kehittämispäivistä, ryhmätyöskentelyistä sekä ennakko- ja välitehtävistä. Tukirakenteella vahvistettiin työyhteisöä, mahdollistettiin vertaistoimintaa sekä saatiin ohjausta ja tukea projektien eteenpäin kuljettamiseksi.

Kehittämistyöhön sisältyi mm. saamelaiserityisen toiminnan dokumentoinnin kehittäminen. Syntyneen aineiston pohjalta yhdistys julkaisi kirjan: *Bálgá nala- kulttuurisia erityispiirteitä etsimässä*. Kirjoittajina olivat yhdistyksen kehittämishankkeiden työntekijät sekä muutamat yhteistyökumppanit. Kirjassa kuvataan saamelaiskulttuurista toimintaa sosiaali- ja terveysalalla ja on erinomaista aineistoa paitsi saamelaiskulttuuristen palvelujen, myös laajemmin monikulttuurisen työn kehittämiseen hyvinvointialalla.

Pohjois-Suomen monialaiset sosiaali- ja terveystalvet -kehittämisrakenne ja toimintamalli (PaKaste) –hanke käynnistyi ja yhdistyksen edustajan ohjausryhmään nimettiin toiminnanjohtaja Ristenrauna Magga ja varajäseneksi sosionomi (AMK) Anne Näkkäljärvi. PaKaste- hankkeeseen liittyen Enontekiön kunta osti yhdistykseltä kunnan hyvinvointikertomuksen saamelaisosion ja saamelainen kehittäjä-sosiaalityöntekijä osallistui yhdistyksen Goikkanas-hankkeeseen liittyvään meahcceterapiija toiminnan kehittämiseen.

Yhdistys jätti RAY:lle avustushakemuksen järjestöavustuksen lisäksi *BALDDAS - läsnäolevan vanhemmuuden tukeminen ja Goikkanas –saamelaiset voimavarat päihdetyöhön* hankkeille sekä haki *Birgen Ruovttus toimintaan* kohdennettua toiminta-avustusta. Uusina hankkeina haettiin *Omaishoitajien arjen tukitoiminnan kehittäminen* sekä *Lapsiperheiden saamelaiskulttuurisen vertaisverkoston toimintamallin juurruttaminen*.

Toimintavuodelle ei saatu rahoitusta poroelinkeinonharjoittajien terveyden edistämisen hankkeeseen.

6.1. Sámás terapiijas –projekti

Sámás terapiijas –projekti oli RAY:n rahoittama hanke (2005-2010). Projektikoordinaattorina työskenteli puheterapeutti Sunnamaarit Sara-Tornensis. Samas terapiijas- hankkeessa on kehitetty pohjoissaamenkielistä puheterapiamateriaalia puheterapeuttien ja heidän yhteistyökumppaneidensa käyttöön ja näin ollen parannettu saamenkielisten puheterapiapalveluiden saatavuutta. materiaali on jaettu saamelaisalueen kuntiin.

Loppuraportti: *Sunnamaarit Sara-Tornensis 2010. Sámás terapiijas. Saamenkielisen puheterapiamateriaalin suunnittelu ja valmistus.*

6.2. Birgen Ruovttus

Birgen Ruovttus-toimintaan RAY:n myönsi kohdennettua avustusta. Toiminta on ollut monikulttuurista sosiaalista kanssakäymistä edistävää ryhmätoimintaa, ikäihmisten aktivoimista omatoimisuutta tukevien ja omien yhteistyöverkostojen lujittamisella ja edelleen kehittämällä sekä saamelaiden ikäihmisten arjessa selviytymistä tukevan järjestölähtöisen kotikäyntityön kehittämistä. Koko saamelaisalueen kattavana omaishoitajien aktivoimista ja hyvinvointia ylläpitävien vertaistukita-paamisten ja leiritoiminnan järjestämistä.

Luovutuvan monitoimijapohjaisen verkostotoiminnan koordinoimista ja toiminnan edelleen kehittämistä yhteistyössä Enontekiön kunnan, seurakunnan, SPR:n osaston ja MLL:n osaston kanssa.

Toimintaan on osallistunut n. 11 000 henkilöä. Yhdistys järjesti yhdessä Inarin seurakunnan kanssa omaishoitajien leirin Tievatuvalla ja Inarin ja Sodankylän seurakuntien kanssa leirin Levillä. Leireille osallistui yhteensä 58 omaishoitajaa.

Birgen Ruovttus-päryään kotona- kehittämishankkeen (2006- 2009) osalta on koottu loppuraportti, joka julkaistaan v. 2011. Projektikoordinaattorina on työskennellyt Leena Palojärvi ja Luovutuvalla ELY-keskuksen palkkatuella ja Enontekiön kuntalisällä ohjaajana Tanja Lauhamaa.

6.3. Ovttasdallan- yhdessäolo

RAY:n rahoittama hanke Ovttasdallan- yhdessäolo oli (2007-2010) koko saamelaisalueella toimiva hanke, jossa tavoitteena oli kehittää saamelaiden lapsiperheiden sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi ja syrjäytymisen vähentämiseksi kulttuurista tukiverkostoa ja vertaistukea, joka pohjautuu saamelaiden perinteiseen tietämykseen ja perinteisiin taitoihin arkielämän hallinnassa ja eri sukupolvien kohtaamisessa. Yhdistys julkaisi loppuraportin, joka perustui Ovttasdallan hankkeessa työskennelleiden työntekijöiden Sari Guttormin, Mirka Halosen, Saara Ketolan, Kerttu Palton ja Maiju Saijetsin projektin aikana tuotettuun materiaaliin, raportteihin sekä toiminnanjohtaja Ristenrauna Magga, suunnittelija Sari Guttormin ja projektityöntekijöiden Mirka Halosen ja Saara Ketolan hankkeen loppuraporttia varten kerättyyn aineistoon.

Anne Näkkäläjärvi (toim 2010). Ovttasdallan. Lapsiperheiden saamelaiskulttuurinen tukiverkosto. 2007-2010. SamiSoster ry

6.4. Dearvasit eallin- Terveempi elämä

TEKRY:n rahoittama Dearvasit Eallin- Terveempi Elämä (2007-2009) hanke päättyi vuoden 2009 lopussa. Hanke nosti esille saamelaiden omakielisen ja omaan kulttuuriin pohjautuvan ennaltaehkäisevän työn merkityksen sekä erityisesti poroelinkeinonharjoittajien hyvinvoinnin edistämisen kehittämistarpeita. Saamelaiden oman kulttuurin huomioivaa saamenkielistä terveyden edistämistä ei ole aiemmin tehty, joten asioiden esiin nostaminen on jo itsessään yksi hankkeen saavutus. Merkittäviä tuloksia olivat työskentelytapojen kehittäminen saamelaisväestön ja erityisesti poroelinkeinonharjoittajien saavuttamiseksi. Poronhoitajien kanssa työskentely edellyttää, että työtavat sopeutetaan elinkeinonharjoittajien työskentely-olosuhteisiin ja -aikatauluihin. Hanke vaikutti terveyden edistämisen rakenteisiin, siten että tietoisuus ja valmiudet saamelaiden aseman ja tarpeiden huomioimiseen lisääntyivät.

Konkreettisenä tuloksena voidaan pitää sitä, että saamelaiden erityistarpeet tulivat kirjatuiksi uuteen Terve Lappi – Terveyden edistämisen suunnitelmaan (2009 - 2011). Saamenkielistä materiaalin kehittämisessä näkyviä tuloksia olivat pohjoissaamenkielinen Sydän – esite ja terveyskortti, pohjois- ja inarinsaamen -kieliset hanke-esitteet, powerpoint - esitykset terveellisten elintapojen vaikutuksista hyvinvointiin sekä saamenkielisen sosiaali- ja terveysalan terminologia työstäminen työryhmän toimesta.

Toimintavuoden 2010 aikana koottiin loppuraportti, joka perustui projektissa työskennelleiden terveydenhoitajien Tarja Arttijeffin, Aune Niittyvuopion ja Pauliina Näkkäläjärven projektin aikana tuottamaan aineistoon.

Loppuraportti: *Ristenrauna Magga ja Lydia Heikkilä (toim) 2010. Dearvasit eallin- Terveempi elämä. SamiSoster ry.*

6.5. Goikkanas- saamelaiset voimavarat päihdetyöhön

Goikkanas saamelaiset voimavarat päihdetyöhön- hanke jatkui RAY:n avustuksella. Hankkeessa on kehitetty Meahcceterapiija- toimintaa yhteistyössä Enontekiön saamenkielisen kehittäjä-sosiaalityöntekijän kanssa sekä lyhytneuvontaa ja varhaisvaiheen puheeksiottamisen ja saamelaiserityisen osaamisen edistämiseksi saamenkielinen mini-intervention aineiston ja koulutuksen toteuttaminen yhteistyössä THL:n , Alkoholiohjelman, Tervein Mielin Lapissa hankkeiden kanssa.

Hankkeessa työskenteli koordinaattorina YTT Lydia Heikkilä ajalla 1.1.2010- projektityöntekijänä lähihoitaja Ellen Anne Labba ajalla 1.1.-31.12.2010.

THL:n Alkoholiohjelman kanssa yhteistyönä tuotettu pohjoissaamenkielinen tukimateriaali alkoholi-asioiden puheeksiottamiseksi. Materiaalikonaisuus muodostuu Alkoholiohjelman julkaisuista ja löytyy THL:n nettisivuilta.

Yhdistys julkaisi raportin Sininauhaliiton HUM-hankkeen SamiSoster ry:n toteuttamasta osahankkeesta. *Lydia Heikkilä 2010. Goikkanas- Tippa Humalajuomisen vähentäminen 2007-2009. Samisoster ry.*

6.6. Balddas- läsnä olevan vanhemmuuden tukeminen

Yhdistys käynnisti RAY:n Ck-avustuksella Utsjoella Balddas- läsnä olevan vanhemmuuden tukemisen-hankkeen. Tavoitteena on kehittää yhteistyössä eri toimijoiden kanssa saamelaiskulttuurin huomioon ottava lapsilähtöinen, läsnäolevan vanhemmuuden toimintamalli , joka vahvistaa vanhemmuutta, tukee lapsiperheitä ja ehkäisee lasten ja nuorten syrjäytymistä Enontekiön ja Utsjoen kunnissa.

Projektikoordinaattorina on työskennellyt Linda Svennblad.

6.7. Veahkki- saamelainen vanhustyö

Enontekiön kunta osti yhdistykseltä 44 663 €:lla veahkki- saamelainen vanhustyö toimintaa, joka sisällöltään oli saamelaisvanhusten, vammaisten ja mielenterveyskuntoutujien tukemista kotona selviytymisessä, sosiaalisten kontaktien ja yhteisösuhteiden ylläpidossa. Enontekiön kunta osti yhdistykseltä 44 663 eurolla Veahkki- saamelaisesta kotipalvelua. Kunta edellytti saamelaisvanhusten kotipalvelun ja kulttuurisen tuen toteuttamista sekä lapsiperheiden tukemista kunnan osoittamissa perheissä. Kunnan puolelta yhdyshenkilönä sekä työntekijän lähiesimiehenä toimi saamelainen kehittäjä-sosiaalityöntekijä Anne Maria Näkkäläjärvi, joka teki asiakkaiden palvelutarvekartoitukset, joiden pohjalta osoitti Veahkin työntekijöille asiakkaat. Hän teki myös asiakkaiden tuloksetyöt kotipalvelumaksun määräytymisen pohjaksi. Veahkki I:n työntekijänä työskenteli Bigga Aikio ajalla 1.1.- 24.11.2010, Liisa Valkeapää 22.11.-31.12. 2010 ja veahkki II:na Saara Inga Juuso ajalla 25.10.- 31.12.

Veahkki- toiminnan asiakasmäärä oli vuoden aikana 37 ja käyntikertoja oli yhteensä 315. Lisäksi veahkki-työntekijä kävi Kilpisjärven päiväkodilla ja koululla kerran kuukaudessa pitämässä saamenkielisen leikki-laulutuokion.

6.8. Enontekiön hyvinvointikertomus

Osana Pohjois-Suomen monialaiset sosiaali- ja terveystalvet -kehittämiskerän ja toimintamalli (PaKaste) –hanketta toteutui Terve-Lappi –hanke, jossa kehitettiin terveyden edistämiseen liittyvää toimintaa kunnissa. Hankesuunnitelmassa saamelaiden terveyden edistäminen on suunniteltu toteutettavaksi yhteistyössä SamiSoster ry:n kanssa. Kaste rahoituksia maksetaan vain kunnille ja kuntayhtymille, mutta kunnat voivat ostaa palveluja järjestöiltä jne. Enontekiön kunta osti kahden kuukauden työpanoksen yhdistykseltä Enontekiön hyvinvointikertomuksen saamelaisosioon ja sitä työsti Lydia Heikkilä.

7. **Tavoitteiden saavuttaminen**

Kehittämishankkeiden toteutuminen ja tulokset on esitetty itse kunkin hankkeen raporteissa. Yhdistyksen toiminnalle asetettujen tavoitteiden saavuttamista on mitattu toiminnan laajuudella ja vaikutuksilla. Aineistona on käytetty yhdistyksen toiminnasta tehtyä markkinointitutkimusta, määrällisiä aineistoja mm. osallistujien määrät, sidosryhmiin osallistuminen, puheenvuorot seminaareissa ja tilaisuuksissa, aloitteet, esitykset, lausunnot, asiakastyön laajuus, koulutus- ja työkokousten osallistujat sekä talous- ja toimintasuunnitelman seuranta. Toiminnan vaikutuksia on seurattu aloitteiden ja esitysten etenemisellä, jäsenistön osallistumismuutoksilla, yhdistyksen tunnettavuudella sekä toimintaverkoston muutoksilla.

Yhdistyksen hallitus on käsitellyt talousarvion ja toiminnan toteutumista neljännesvuosittain. Hallituksen jäsenet ovat sitoutuneet toimintaan, koska kokouksiin osallistuminen on ollut lähes 100 %:sta.

Yhdistys teetti keväällä 2010 Saamelaisalueen koulutuskeskuksella markkinointitutkimuksen yhdistyksen toiminnasta ja kehittämistarpeista. Yhdistyksen toiminnan tunnettavuus, toiminta ja tulokset saivat hyvän arvosanan. Kehitettävänä asioina nousivat esille mm. tiedottamisen parantamistarpeet sekä saamelaisväestön tarpeiden pohjalta erilaiset kehittämistarpeet palveluissa ja tukitoimissa mm. osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen. Kehittämistarpeita nousi myös vapaaehtoistoiminnan rekrytoinnista. Ko. tutkimus oli toteutettu kyselytutkimuksena, jossa vastaajina oli yksittäisiä saamelaisia sekä eri sidosryhmien toimijoita. Samansuuntaiset kehittämistarpeet nousivat esille RAY:n tekemässä kyselyssä. On todettava, että toiminnanjohtajan resurssit eivät riitä vastaamaan ko. tarpeisiin.

Suoraan jäsenistöön suuntautuva toiminta on ollut osallistumismahdollisuuksien edistämistä, vertaistoimintaa sekä neuvontaa ja ohjausta. Järjestölähtöisen auttamistoiminnan asiakkaita henkilökohtaisissa tapaamisissa oli yhteensä 41 henkilöä ja RIKU:n saamenkieliseen neuvotaan otti yhteyttä 19 henkilöä. RIKU toiminta pysyi samalla tasolla, koska yhdistyksellä ei resursseja eikä vaadittavaa varahenkilöä. Asiakastyön asiakasmäärä aleni, koska vastaavasti muu toiminta toiminnanjohtajan työskentelyssä on laajentunut. Osaltaan Birgen Ruovttus-toiminta on vastannut ikäihmisten ja omaishoitajien neuvonnan tarpeisiin, jolloin sillä on ollut suoraan vaikutusta toiminnanjohtajan asiakastyöskentelyyn. Osallistumismahdollisuuksien edistäminen on ollut aiempaa vuotta laajempi, koska tilaisuuksia on järjestetty eri puolilla saamelaisaluetta ja mm. Birgen Ruovttus-toiminta on hyvin saavuttanut varsinkin ikäihmisiä n. 11 000 henkilöä vuodessa.

Yhdistyksen asettamat tavoitteet saamelaiden aseman ja oikeuksien edistämiseksi ovat toteutuneet hyvin. Yhdistys järjesti yhteistyössä muiden järjestöjen kanssa 3 seminaaria ja yksin yhden, jotka oli kohdennettu saamelaisille ja niihin osallistui yhteensä n. 80 henkilöä. Muiden tahojen järjestämissä seminaareissa ja tilaisuuksissa yhdistyksellä oli puheenvuoro 15:sta eri tilaisuudessa, joista kansainvälisiä tilaisuuksia oli yksi, valtakunnallisia tai Pohjois-Suomen alueen tilaisuuksia oli 9 ja loput kohdentuivat saamelaisalueelle. Erilaisia neuvotteluja ja työkokouksia oli lukuisia eri viranomaisten, järjestötoimijoiden, koulutustahojen ym. kanssa.

Saamelaiden aseman ja oikeuksien huomioimiseksi ja saamenkielisen alan materiaalin julkaisemiseksi yhteistyö mm. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kanssa eteni konkreettisiin

toimiin. THL julkaisi yhdistyksen kääntämän alkoholiohjelman materiaalin pohjoissaameksi, toiminnanjohtajan artikkelin Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä sekä pohjoismaisessa seminaarijulkaisussa. Yhdistyksen toiminnan huomioiminen eteni myös AVI:ssa mm. seminaarien puheenvuoropyyntöinä ja yhteistyöpyyntöinä kehittämistyössä. Kuntayhteistyö eteni mm. ostopalveluina yhdistykseltä sekä työkokouksina ja kehittämishankkeiden toteuttamisessa. Kaste-ohjelman Pohjois-Suomen aluejohtoryhmän työskentelyssä tutustuttiin saamelaiden sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämistarpeisiin ja saamelaisalueen kunnat valmistelivat Kaste-ohjelmaan SaKaste-hankkeen, jossa kehitetään sisällöllisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja saamelaisalueen kunnissa.

Valtakunnallisissa, alueellisissa tai paikallisissa johto- tai ohjausryhmissä yhdistyksen edustus on yhteensä 17 eri ryhmässä. Kansaneläkelaitoksen saamenkielinen kuntoutus on edennyt hyvin. Toimintavuonna KELA:n kustantamana toteutettiin ILKK:ssa Rovaniemellä saamenkielisiä kuntoutuskursseja sekä saamelaistyöpaikkojen henkilöstön työkykyä ylläpitävä ja edistävä TYK-kuntoutus. KELA teki myönteisen päätöksen viidestä saamenkielisestä kuntoutuskurssista (Tuleskurssit, aslak-kuntoutusta: yrittäjille sekä hallinto- ja toimistotyöntekijöille) sekä TYK-kuntoutusta saamelaistyöpaikkojen työntekijöille.

Utsjoen kunta teki myönteisen päätöksen muistihäiriöisten vanhusten palveluasumisen kehittämiseksi ja haki ARA:lta rahoituksen. ARA:n hallitus teki myönteisen rahoituspäätöksen 15.2.2011. Inarin kunta selvitti vanhusten asumispalvelujen tarvetta Pohjois-Inarin alueelta. Edunvalvonnassa ja vaikuttamisessa yhdistyksen tavoitteet toteutuivat useissa kohdin konkreettisiksi toimiksi.

Tavoitteet viestinnän ja tiedotuksen toteuttamiseksi ja edelleen kehittämiseksi niin järjestön sisällä kuin ulospäin, olivat pääosin, saamenradio, paikallislehdet, julkaisu Balga nala, kehittämishankkeiden tiedotteet ja raportit, erilaiset tilaisuudet ja tapahtumat sekä jäsentiedote. Tiedottamisessa ja viestinnässä on noudatettu pitkälti vakiintuneita viestintämenetelmiä ja hyödynnetty erilaisia mahdollisuuksia mm. yhdistyksen laajaa sidosryhmäverkostoa. Yhdistyksen internet-sivujen päivitys on ”takkuillut” monista yrityksistä huolimatta.

Yhdistys on toteuttanut tiedotusta laajastikin, mutta netti-sivujen toimivuus ei ole toteutunut.

Yhdistyksen tavoitteet osaamisen ja saamelaistutkimuksen edistämiseksi sekä tiedon välitys tutkimus- ja kehittämistarpeista ovat toteutuneet monella tavalla. Yhdistys on vuosia esittänyt mm. Posken eri seminaareissa tutkimustoiminnan kehittämistä. Lapin yo:n sosiaalityönlaitos haki rahoitusta saamelaiden hyvinvoinnin vajeiden sekä saamelaiden elinolojen tutkimiseksi. Oulun yo:n Giellagas-instituutti järjesti saamelaistutkijoiden seminaarin, jonka pohjalta laadittiin laajempi tutkimusohjelma. Saamelaiskulttuurin huomioimiseksi alan koulutuksessa on sisällytetty mm. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen sosiaalialan perustutkintoon ja saamelaisalueen kunnat ovat Posken saamelaisyksikön kanssa laatineet SaKaste –hankehakemuksen, jossa nimenomaisesti järjestetään kuntien ja järjestöjen työntekijöille koulutusta saamelaiserityisten sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseksi.

Yhdistyksen tavoitteet kehittämistoiminnan vahvistamiseksi on toteutettu yhteistyössä Posken Lapin ja saamelaisyksiköiden kanssa kehittämisen tukirakenteen kehittämisessä. Erityisesti painopistealueena ovat olleet työyhteisötoiminnan kehittämisen, henkilöstön työhyvinvointi sekä projektien hallintaan liittyvä toiminta. Tavoitteet oli mahdollista toteuttaa, koska yhdistykselle lisättiin voimavaroja ko. tehtäviä varten. Kehittämishankkeiden tulokset on esitelty itse kunkin hankkeen raporteissa.

Saamelaisilta tuli erilaisia aloitteita mm. kehittämistarpeista. Esitykset, jotka olivat mahdollisia toteuttaa yhdistyksen toiminnan puitteissa, on huomioitu. Mm. osallistumismahdollisuuksien tarjoamista on edistetty eri puolilla saamelaisaluetta toteutetuissa tilaisuuksissa. Saamelaisalueen ulkopuolella yhdistys toteutti Parasta lapsille ry:n kanssa monikulttuurisen perheleirin Virroilla sekä kehitti yhteistyössä Uudenmaan erityispalvelut ky:n kanssa etätulkkauksia Etätulkki.fi –hankkeessa.

8. Yhteenveto ja tuleva kehitys

Toimintavuosi oli yhdistyksessä aktiivista toiminnan aikaa, näkyvyyden lisääntymistä ja tulosten saavuttamisen aikaa. Toimintaympäristön muutokset, koko sosiaali- ja terveysalan kehittäminen, laaja lainsäädännön kehittämistyö sekä saamelaisten oikeudet ja asema alkuperäiskansana vaativat yhdistyksen toimijoilta aiempaa suurempia panostuksia, ajantasalla pysymystä, mukana olemista, vaikuttamista ja osallistumista.

Yhdistyksen vuosien työn myötä eri tahoilla on kiinnostusta nostaa keskusteluun saamelaisten asemaa ja oikeuksia alkuperäiskansana, kuulla kehittämistarpeita ja saamelaiskulttuurin huomioimismahdollisuuksia toiminnassaan. Myös opiskelijoiden kiinnostus saamelaisasioita koskeviin opinnäytetöihin on lisääntynyt. Näistä syistä yhdistykselle asetetaan yhä enemmän ja uudenlaisia vaatimuksia ja velvoitteita mm. asiantuntijaroolissa.

Yhdistyksen toiminnasta tehtyjen selvitysten perusteella on todettava, että edelleenkin on kehitettävä tiedottamista, keskusteluyhteyksiä kenttään sekä vapaaehtoistoimijoiden rekrytointia.

Saamenkielisen ja saamelaiskulttuurisen toiminnan kehittäminen vaatii paitsi toiminnan saamelaiskulttuurisuuden dokumentoinnin edelleen kehittämistä myös arvioinnin ja arvioinnin työkalujen kehittämistä. SamiSoster ry:n näkemyksen mukaan saamelaiserityinen toiminta sosiaali- ja terveydenhuollossa perustuu saamelaisten opittuihin, yhteisiin ja perittyihin arvoihin, uskomuksiin, normeihin ja elämäntapojen käytäntöihin, jotka ohjaavat ajattelua, ratkaisuja, toimintoja ja totunnaisia tapoja. Sosiaali- ja terveysalan työntekijöiltä vaaditaan saamenkielen taidon lisäksi saamelaisen kulttuurin tuntemista ja kulttuurista herkkyyttä tunnistaa kulttuurisidonnaisia tapoja ja merkityksiä.

Toimintavuonna hyvin alkanut työyhteisötoiminnan ja työssä jaksamisen edistäminen vaativat suunnitelmallista eteenpäin viemistä. Sosiaali- ja terveysalan saamenkielisistä työntekijöistä on huutava pula, joten SamiSoster ry:n on oltava kilpailukykyinen työnantaja, joka huolehtii hyvin työnantajan velvoitteista. Kehittämisen tukirakenne, jota on kehitetty Posken kanssa, on todettu tarpeelliseksi ja sitä on syytä jatkaa edelleen yhdistyksen tarpeiden pohjalta.

Järjestötoiminnassa on paljon merkitystä toimijoiden innostuksella ja kokemuksella. Yhdistys on toiminut toistakymmentä vuotta ja saavuttanut merkittäviä tuloksia saamelaisten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvissä asioissa suhteellisen lyhyessä ajassa. Yhdistyksessä on syntynyt paljon "hiljaista tietoa ja taitoja", joiden hyödyntäminen ja dokumentoinnin tarve sekä toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja toimijaverkoston vahvistaminen ovat hyvin ajankohtaisia asioita.